

COVID-19 პანდემია და აგროსასურსათო პროდუქტების წარმოება

ნინო ტალიკაძე

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
დოქტორანტი

COVID-19-ის პანდემიამ მნიშვნელოვანი გავლენა იქონია მთელს მსოფლიოსა და ქვეყნების ეკონომიკებზე. მოცემული სტატიის მიზანია შეაფასოს COVID-19 პანდემიის გავლენა აგროსასურსათო პროდუქტების წარმოებასა და მწარმოებლებზე საქართველოში, ასევე, დარგში არსებული გამოწვევების იდენტიფიცირება პანდემიურ პირობებში.

ამ მიზნით დამუშავდა ერთწლიანი და მრავალწლიანი კულტურების წარმოების შესახებ ინფორმაცია. ასევე, გამოიკითხა 77 აგროსასურსათო პროდუქტის მწარმოებელი თუ ექსპორტიორი საქართველოს სხვადასხვა რეგიონიდან. გამოკითხვა ჩატარდა ელექტრონული არხების გამოყენებით.

შედეგად, გამოვლინდა ძირითადი გამოწვევები და წარმოების პერსპექტივები, რომლებიც დამახასიათებელია საქართველოში აგროსასურსათო პროდუქტების მწარმოებლებისთვის პანდემიის პერიოდში. კერძოდ, გამოკითხულთა 53,3% აცხადებს, პანდემიამ მათი პროდუქტის წარმოების მოცულობაზე რომ არ იმოქმედა, 23,4%-თვის შემცირდა წარმოების რაოდენობა, ხოლო 9,1%-ს შეეზღუდა პროდუქტის საერთაშორისო ბაზარზე გატანა.

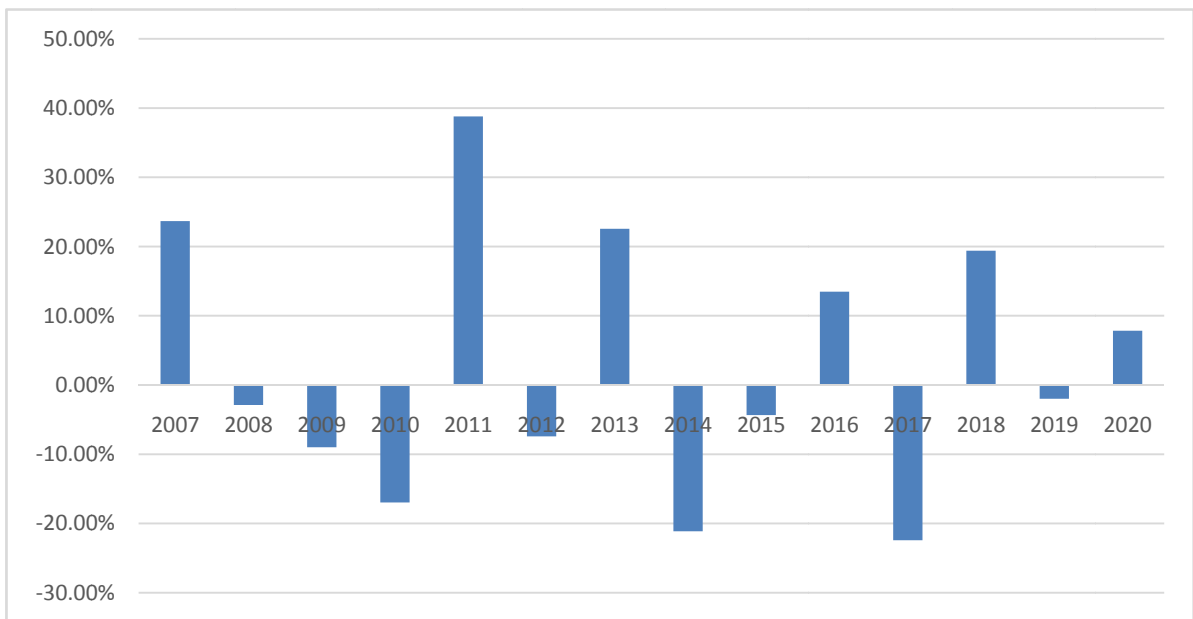
საკვანძო სიტყვები: COVID-19 პანდემია, წარმოება, აგროსასურსათო პროდუქტი, ერთწლიანი კულტურები, მრავალწლიანი კულტურები

2020 წლის დასაწყისში მსოფლიო დიდი გამოწვევების წინაშე აღმოჩნდა COVID-19 პანდემიის გამო. ინფექციის გავრცელების შესაჩერებლად, ქვეყნების მთავრობებს სხვადასხვა შემაკავებელი გადაწყვეტილებების მიღება მოუწიათ. COVID-19 პანდემიამ პრობლემები შეუქმნა ყველა სექტორს, მათ შორის მცირე და საშუალო ბიზნესს, მწარმოებლებს. შესაბამისად, საფრთხე შეუქმნა ქვეყნების ეკონომიკის განვითარებას.

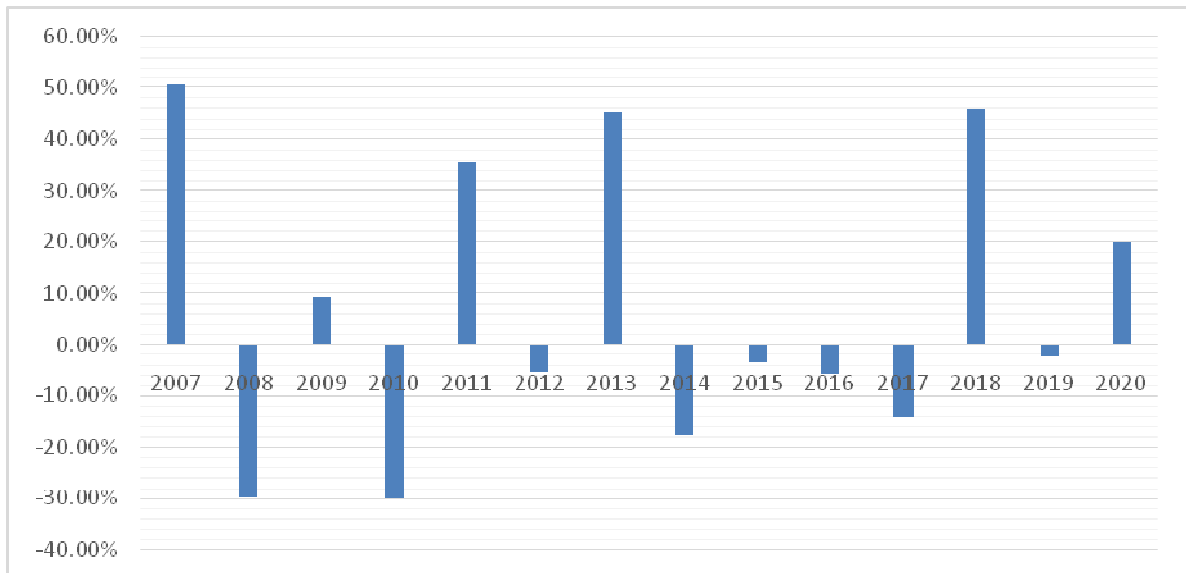
ამ თემაზე ბევრი სამეცნიერო ნაშრომი გვხვდება ქართველი მკვლევრების მიერ შესრულებული. მაგალითად, მაგალითად, ეთერ ხარაიშვილი, ია ნაცვლიშვილი და თამარ ლაზარიაშვილი (2021), ელგუჯა მექვაბიშვილი (2021), მერაბ კაკულია და ნოდარ კაპანაძე (კაკულია & კაპანაძე, 2021), პაატა კოლუაშვილი და დავით მამუკელაშვილი (კოლუაშვილი & მამუკელაშვილი 2021), პაატა კოლუაშვილი და იოსებ არჩვაძე (კოლუაშვილი & არჩვაძე 2020), თეიმურაზ შენგელია და ზურაბ კირკიტაძე (შენგელია & კირკიტაძე 2020) და სხვები.

2020 წელს გამოქვეყნებულ ნაშრომში აკადემიკოსი ვლადიმერ პაპავა შეისწავლის ეკონომიკური კრიზისის ძირითად მახასიათებლებს, რომელიც არის COVID-19 პანდემიის შედეგი. მკვლევრის აზრით, ეკონომიკა მედიცინის მძევალია (Papava, 2020). ასევე, 2020 წელს გამოქვეყნებულ ნაშრომში მკვლევარი ია ნაცვლიშვილი საუბრობს მდგრადი განვითარებისა და მდგრადი ბიზნესის მოდელის პერსპექტივებზე პოსტკოვიდურ ეპოქაში. მკვლევარის რეკომენდაციაა მთავრობებმა პოსტკრიზისულ პერიოდში ეკონომიკის აღდგენის ხელშეწყობა ღონისძიებებში უფრო მეტი აქცენტი გააკეთონ მდგრადი განვითარების მიზნების მიღწევასა და მდგრადი ბიზნესის მოდელების დანერგვის ხელშეწყობაზე (ნაცვლიშვილი, 2020).

სანამ ვისაუბრებთ უშუალოდ ცალკეული აგროსასურსათო პროდუქტის წარმოების საკითხებზე, მანამდე მიზანშეწონილად მიგვაჩნია კერძოდ, თავდაპირველად საერთო ჭრილში განვიხილოთ ერთწლიანი და მრავალწლიანი კულტურების წარმოების განვითარების ტენდენციები. შესაბამისი მაჩვენებლები წარმოდგენილია და დამუშავებულია ავტორის მიერ ოფიციალური სტატისტიკურ მონაცემებზე დაყრდნობით შედგენილ ქვემოთ მოცემულ დიაგრამებზე (იხ. დიაგრამები 1 და 2) .

დიაგრამა 1. ერთწლიანი კულტურების წარმოების მატების ტემპი, %

დიაგრამა 2. მრავალწლიანი კულტურების წარმოების ტემპი, %

დიაგრამებიდან ჩანს, რომ ერთწლიანი და მრავალწლიანი კულტურების წარმოების დინამიკა წლიდან წლამდე ცვალებადია და დადებით მატების ტემპს ხშირად ცვლის უარყოფითი კლების ტემპი. მაგალითად, დიაგრამიდან 2.3.1 ირკვევა რომ ერთწლიანი კულტურების წარმოებაში ყველაზე მაღალი ზრდის ტემპი დაფიქსირდა 2011 წელს (38,8%), ხოლო ყველაზე დაბალი ზრდის ტემპი 2017 წელს (-22,4%). 2020 წელს, მიუხედავად პანდემიისა, ერთწლიანი კულტურების წარმოების ტემპი დადებითია და შეადგინა 7,85%. მსგავსი სიტუაციაა მრავალწლიანი კულტურების შემთხვევაშიც. დიაგრამიდან 2.3.2 ჩანს, რომ 2020 წელს, წინა წელთან შედარებით მატების ტემპი არის დადებითი, რომელმაც თითქმის 20%-ს მიაღწია. ყველაზე მაღალი დადებითი მატების ტემპი დაფიქსირებულია 2007 წელს (50,5%), ხოლო ყველაზე მაღალი უარყოფითი მატების ტემპი 2010 წელს (30,22%).

2020 წელს სასოფლო მეურნეობების 59%-ის ძირითადი ორიენტირი არის მემცენარეობის პროდუქციის წარმოება. საინტერესოა, რომ ეს მაჩვენებელი წინა წლის შედარებით გაზრდილია 2%-ით. სამწუხაროდ, იმ მეურნეობების წილი, რომლებმაც აწარმოეს პროდუქტი თითქმის სრულად გაყიდვისათვის (გაყიდეს 90% და მეტი) შეადგენს მხოლოდ 4,2%-ს. მეურნეობებმა, რომლებმაც აწარმოეს ძირითადად გაყიდვისათვის (გაყიდეს 50%-ზე მეტი და 90%-ზე ნაკლები) – 12,9%-ს, რაც საკმაოდ დაბალი მაჩვენებელია იმის, ფონზე რომ მეურნეობების 94%-მდე აწარმოებს როგორც მხოლოდ მემცენარეობის ან მემცენარეობის და მეცხოველეობის პროდუქციას. ამასთან, თითქმის 63% მეურნეობებისა აწარმოებს პროდუქტს თითქმის სრულად საკუთარი მოხმარებისთვის, ანუ ისინი ყიდიან 10%-ზე ნაკლებს თავისი პროდუქტისა.

ქართული აგროსასურსათო პროდუქტის წარმოების არსებული ტენდენციების განხილვა დავიწყეთ პირველ რიგში ერთწლიანი კულტურების წარმოების ანალიზით

ცხრილი 1 ერთწლიანი კულტურების წარმოება 2019 და 2020 წელს (ათასი ტონა)¹

	2019	2020	2020/2019 წელთან შედარება	წილი მთლიან წარმოებაში 2020 წელს
ხორბალი, სულ	100.6	102.4	1.8%	11.0%
ქერი, სულ	53.5	45.4	-15.1%	4.9%
შვრია	3.0	2.3	-23.3%	0.2%
სიმინდი	207.1	255.0	23.1%	27.4%
ლობიო	5.9	5.2	-11.9%	0.6%
მზესუმზირა	2.6	1.9	-26.9%	0.2%
კარტოფილი	194.7	208.6	7.1%	22.4%
ბოსტნეული, სულ	161.1	176.1	9.3%	18.9%
ბაღჩეული, სულ	79.9	83.6	4.6%	9.0%
ერთწლიანი ბალახები თივად	10.0	10.4	4.0%	1.1%
მრავალწლიანი ბალახები თივად	45.7	41.0	-10.3%	4.4%

ცხრილიდან 1 კარგად ჩანს, რომ ერთწლიან კულტურების წარმოებაში პირველი სამეულია: სიმინდი, კარტოფილი და ბოსტნეული. მათი წილი ერთწლიანი კულტურების მთლიან წარმოებაში 2020 წელს არის, შესაბამისად, 27,4%, 22,4% და 18,9%. სწორედ ამ კულტურებზე მოდის ყველაზე მაღალი ზრდაც წინა 2019 წელთან შედარებით. კერძოდ, სიმინდის წარმოება 2019 წელთან შედარებით გაზრდილია 23,1%-ით, კარტოფილის - 7,1%-ით და ბოსტნეულის - 9,3%-ით. 2020 წელს 2019 წელთან შედარებით ყველაზე მეტად შემცირებულია მზესუმზირისა და შვრიის წარმოება, კერძოდ, -26,9%-ით და -23,3%-ით. აღსანიშნავია ისიც, რომ 2006-2020 წლების მონაკვეთში სწორად სიმინდზე, კარტოფილსა და ბოსტნეულზე მოდის ერთწლიანი კულტურების ძირითადი წარმოება. თავის მხრივ ბოსტნეულის წარმოებაში ლიდერობს: პომიდორი, კიტრი, კომბოსტო, ყვავილოვანი კომბოსტო და ბროკოლი. მაგალითად, 2020 წელს ბოსტნეულის მთლიანი წარმოებიდან პომიდორზე მოდის 39,5%, კიტრზე - 18,6%, ხოლო კომბოსტოზე, ყვავილოვან კომბოსტოსა და ბროკოლიზე - 16,8% (იხ. დანართები 7 და 8).

¹ გათვლილია ავტორის მიერ საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის ოფიციალურ მონაცემებზე დაყრდნობით

კვლევის პროცესში ჩვენ, ასევე, გამოვიკვლიეთ ერთწლიანი კულტურებიდან რომელი მათგანი ხასიათდებოდა უფრო მაღალი ზრდის ტემპით. შედეგები მოცემულია ცხრილში 2.

ცხრილში 2. ერთწლიანი კულტურების საშუალოწლიური ზრდის ტემპი

	საშუალოწლიური ზრდის ტემპი
ხორბალი, სულ	1,03
ქერი, სულ	1,03
შვრია	1,04
სიმინდი	1,01
ლობიო	0,97
მზესუმზირა	0,88
კარტოფილი	1,02
ბოსტნეული, სულ	1,00
ბაღჩეული, სულ	1,06
ერთწლიანი ბალახები თივად	0,94
მრავალწლიანი ბალახები თივად	1,03

ცხრილიდან 2. იკვეთება შედარებით განსხვავებული სურათი. კერძოდ, სიმინდმა კარტოფილმა და ბოსტნეულმა დაკარგა ლიდერობა. საშუალოწლიური ზრდის ყველაზე მაღალი ტემპი აქვთ ბაღჩეულს (მათ შორის: საზამთრო, ნესვი და გოგრა), შვრიას, ასევე, ხორბალს, ქერსა და მრავალწლიანი ბალახებს. ამდენად, როდესაც განვიხილავთ წარმოებას, სასურველია მონაცემები განვიხილოთ კომპლექსურად. მოცემული მსჯელობიდან ყველაზე პერსპექტიულად გვევლინება ბაღჩეული, რომელშიც წილობრივად 85% მოდის საზამთროზე. წარმოებასთან ერთად აუცილებლად უნდა განვიხილოთ საშუალო მოსავლიანობაც.

ცხრილი 3. ერთწლიანი კულტურების საშუალო მოსავლიანობა 2019 და 2020 წელს და მათი შედარება, ტ/ჰა

	2019	2020	2020/2019 წელთან შედარება
ხორბალი, სულ	2.3	2.2	-4.3%
ქერი, სულ	2.1	1.9	-9.5%
სიმინდი	2.8	3.1	10.7%
ლობიო	0.8	1.0	25.0%
მზესუმზირა	1.1	0.8	-27.3%
კარტოფილი	11.8	13.1	11.0%
ბოსტნეული, სულ	10.0	11.1	11.0%
ბაღჩეული, სულ	25.1	28.5	13.5%
ერთწლიანი ბალახები თივად	4.5	4.2	-6.7%
მრავალწლიანი ბალახები თივად	3.8	4.0	5.3%

ცხრილიდან 3 ჩანს, რომ საშუალო მოსავლიანობა ყველაზე მაღალია ბაღჩეულის, კარტოფილისა და ბოსტნეულისთვის. ეს კიდევ ერთხელ ხაზს უსვამს ბაღჩეულის პერსპექტიულობას. ასევე, თუ 2020 წელს შევადარებთ წინა წელს დავინახავთ, რომ საშუალო მოსავლიანობა შემცირებულია შემდეგ კულტურებში: ხორბალი, ქერი, მზესუმზირა და ერთლიანი ბალახი თივად. ყველაზე დიდი 27,3%-იანი კლება სწორად მზესუმზირის შემთხვევაში ფიქსირდება. ხოლო საშუალო მოსავლიანობა გაზრდილია შემდეგ კულტურებში: სიმინდი, ლობიო, კარტოფილი, ბოსტნეული, ბაღჩეული და მრავალწლიანი ბალახები თივად. ყველაზე მაღალი ზრდა გააჩნია ლობიოს, რომელმაც შეადგინა 25%.

შემდეგი ნაბიჯია განვიხილოთ მრავალწლიანი კულტურების წარმოება (იხ. ცხრილი 4)

ცხრილი 4. მრავალწლიანი კულტურების წარმოება 2019 და 2020 წელს (ათასი ტონა)¹

	2019	2020	2020/2019 წელთან შედარება	წილი მთლიან წარმოებაში 2020 წელს
თესლოვანი ხილი	52.7	102.1	93.7%	17.0%
კურკოვანი ხილი	38.5	60.7	57.7%	10.1%
კაკლოვანი ხილი	30.9	40.8	32.0%	6.8%
სუბტროპიკული ხილი	20.3	22.3	9.9%	3.7%
კენკროვანი ხილი	2.0	2.7	35.0%	0.4%
ყურძენი	293.8	316.9	7.9%	52.6%
ციტრუსი	64.0	56.8	-11.3%	9.4%

ცხრილიდან 4 კარგად ჩანს, რომ 2020 წელს მრავალწლიანი კულტურების წარმოებაში მთავარი პოზიციები უკავიათ: თესლოვან და კურკოვან ხილს, ყურძენს. ყველაზე მაღალი ზრდა 2019 წელთან შედარებით აქვს თესლოვანი ხილის წარმოებას - 93,7%, შემდეგ კურკოვან ხილს - 57,7% და ბოლოს ყურძენს 7,9%. 2020 წელს 2019 წელთან შედარებით ყველაზე მეტად შემცირებულია ციტრუსის წარმოება, კერძოდ, 11,3%-ით.

თავის მხრივ, თესლოვანი ხილის წარმოებაში 2020 წელს ლიდერია: ვაშლი 87.2%-ით და მსხალი 11,1%-ით. კურკოვანი ხილის წარმოებაში 2020 წელს მოწინავე ადგილი უკავია შემდეგ სახეობებს: ატამი, ვაშლატამა - 46,5%-ით და ტყემალი, ალუჩა - 20,8%-ით. 2020 წელს კაკლოვანი ხილის წარმოებაში 80%-ით ლიდერობს თხილი. სუბტროპიკული ხილის წარმოებაში 2020 წელს დიდი წილი მოდის შემდეგ სახეობებზე: ხურმა, კარალიოკი - 69,1% და ლეღვი - 8,5%. კენკროვანი ხილის წარმოებაში 2020 წელს წამყვანი პოზიციები უკავია: მარწყვსა და ხენდროს - 44,4%-ით. ყურძნის შემთხვევაში 2020 წელს ძირითადად იწარმოება თეთრი ყურძენი და მასზე ყურძნის მთლიანი წარმოებიდან მოდის 70,7%. ციტრუსის წარმოებაში 2020 წელს ლიდერია მანდარინი 93,5%-ით. თუ მრავალწლოვანი კულტურების წარმოებას ჩვენ განვიხილავთ ცალკეული სახეობის მიხედვით ჩაშლილად, დავინახავთ უფრო ნათელ სურათს. კერძოდ, ამ შემთხვევაში პირველი სამეული შემდეგნაირად დალაგდა. 1. ყურძენი, 2. ვაშლი და 3. მანდარინი. მრავალწლიანი

¹ გათვლილია ავტორის მიერ საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის ოფიციალურ მონაცემებზე დაყრდნობით

კულტურების მთლიანი წარმოებიდან მათზე 2020 წელს შესაბამისად მოდის 52,9%, 14,9% და 8,9%.

კვლევის პროცესში, ჩვენ ასევე, გავანალიზეთ მრავალწლიანი კულტურებიდან რომელი ხასიათდებოდა უფრო მაღალი ზრდის ტემპით. შედეგები მოცემულია ცხრილში 5.

ცხრილი 5. მრავალწლიანი კულტურების საშუალოწლიური ზრდის ტემპი და საშუალო აბსოლუტური მატება

	საშუალოწლიური ზრდის ტემპი	საშუალო აბსოლუტური მატება
ვაშლი	1.07	4.00
მსხალი	0.95	-0.80
კომში	1.03	0.04
ქლიავი, ჭანჭური, ღოღნოშო	0.99	-0.11
ბალი, ალუბალი	1.01	0.04
გარგარი, ჭერამი	1.10	0.10
ატამი, ვაშლატამა	1.13	1.64
ტყემალი, ალუჩა	0.95	-0.84
კაკალი	1.05	0.26
თხილი	1.02	0.66
ყურძენი	1.05	11.03
მანდარინი	1.01	0.34
ფორთოხალი	1.01	0.02
ლიმონი	0.98	-0.03

ცხრილიდან 5 იკვეთება შედარებით განსხვავებული სურათი. კერძოდ, საშუალოწლიური ზრდის ყველაზე მაღალი ტემპი აქვს 1) ატამს, ვაშლატამს, 2) გარგარს, ჭერამს, 3) ვაშლს. ხოლო ყველაზე მაღალი საშუალო აბსოლუტური მატება აქვს ყურძენს, შემდეგ ვაშლსა და ბოლოს ატამს, ვაშლატამს. მოცემული მსჯელობიდან ყველაზე პერსპექტიულად გვევლინება ატამი, ვაშლატამი და გარგარი, ჭერამი.

და ბოლოს მნიშვნელოვანი იყო გაგვეგო თავად მწარმოებელთა დამოკიდებულება მიმდინარე მოვლენებთან მიმართებით. გამოკითხვა მიმდინარეობდა 2021 წელის 9 დეკემბრიდან 31 დეკემბრის ჩათვლით. კითხვარი შედგებოდა 20 შეკითხვისგან, მათგან 7 ღია კითხვა და 13 დახურული ტიპის შეკითხვა. პასუხი მივიღეთ 77 ექსპერტიორისა და მწარმოებლისგან. ასევე, მოხდა ინდივიდუალური სატელეფონო გასაუბრება.

გამოკითხული რესპონდენტები ძირითადად არიან მემცენარეობის, მეცხოველეობის, მე-ბოსტნეობის, მევენახეობის, მეფრინველეობის და კაკლოვანების პროდუქტის მწარმოებელი ფერმერები. შედეგებმა გვიჩვენა, რომ გამოკითხულთა 51,9%-ს აქვს 1-5 წლამდე გამოცდილება, 5-10 წლამდე - 23,4%-ს, 18,2%-ს 10 წელზე მეტი, მხოლოდ 6,5%-ს აქვს 1 წლამდე გამოცდილება.

ბიზნესის სამართლებრივ-ორგანიზაციული ფორმის მიხედვით გამოკითხულთა 61% არის შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოება, 28,6% ინდივიდუალური მეწარმე და 9,1%

კოოპერატივი, 1,3% სააქციო საზოგადოება. ხოლო დაბეგვრის და შეღავათების მიღების მიზნებიდან გამომდინარე 14,3% არის მიკრო ბიზნესი, 41,6% მცირე ბიზნესი, 37,7% საშუალო ბიზნესი და 6,5% მსხვილი ბიზნესი. ასევე, გამოკითხვამ მთლიანად დაფარა საქართველოს თითქმის ყველა (სამცხე-ჯავახეთის რეგიონის გამოკლებით) რეგიონი. კერძოდ, ბიზნესის რეგისტრაციის ადგილის მიხედვით გამოკითხულთა 5,2% ფუნქციონირებს სამეგრელო-ზემო სვანეთში, 6,5% - აჭარაში, 7,8% ქვემო ქართლში, 5,2% - შიდა ქართლში, 15,6% - იმერეთში, 33,8% - კახეთში, 6,5% - მცხეთა-მთიანეთში, 1,3% - რაჭა-ლეჩხუმი და ქვემო სვანეთი, 3,9% - გურია და 14,3% - თბილისი.

შეკითხვაზე, თუ როგორ იცვლებოდა მათი პროდუქტის წარმოების დინამიკა წლების განმავლობაში, გამოკითხულთა 72,7% პასუხობს, რომ დინამიკა ზრდადია, 15,6%-თვის თანაბარია და მხოლოდ 11,7%-თვის კლებადი.

შეკითხვაზე, კორონავირუსის გავრცელებამ იმოქმედა თუ არა მათი პროდუქტის წარმოების მოცულობაზე, გამოკითხულთა 53,3% აცხადებს, რომ არ იმოქმედა, 23,4%-თვის შემცირდა წარმოების რაოდენობა, ხოლო 9,1%-ს შეეზღუდა პროდუქტის საერთაშორისო ბაზარზე გატანა. ასევე, მივიღეთ ინდივიდუალური გამოხმაურებები, სადაც რესპონდენტები ასახელებდნენ რომ COVID-19-მა უფრო მეტად იმოქმედა არა წარმოებაზე, არამედ მათი პროდუქტის რეალიზაციაზე და, შესაბამისად, ფინანსურ რესურსებზე, შემცირების მიმართულებით.

მიმდინარე ეტაპზე წარმოების მთავარ პრობლემად რესპონდენტების მიერ სახელდება:

- კვალიფიციური მუშა ხელის ნაკლებობა რეგიონებში;
- თანამედროვე ხარისხიანი აგროტექნიკის დეფიციტი, მაგალითად, როგორც მოსავლის აღების, ისე გადამუშავების კუთხით;
- გაყიდვა (ბაზრის გაუმართაობა);
- ტექნოლოგთა, აგრონომთა ნაკლებობა;
- სარწყავი სისტემა; გაუმართავი სადრენაჟო სისტემა;
- წარმოებული პროდუქტის სიმცირე;
- სასუქების და შხამ-ქიმიკატების გაძვირება;
- ლოგისტიკა;
- ფინანსებზე ნაკლები წვდომა
- არასტაბილური ფასები და სავალუტო რყევა;
- პროფესიონალი კონსულტანტების ნაკლებობა.

დასკვნები და რეკომენდაციები

Covid-19 პანდემიის მიუხედავად, აგროსასურსათო პროდუქტების წარმოების არსებული მაჩვენებლები პოზიტიურია. არ აღინიშნება მკვეთრი შემცირება, პირიქით ზოგიერთი პროდუქტისთვის წინა, 2019 წელთან შედარებით წარმოების მოცულობა გაზრდილია. ერთწლიანი და მრავალწლიანი კულტურების პროდუქტებს ახასიათებთ განვითარების ზრდადი ტენდენცია. ერთწლიანი კულტურების წარმოებაში მთავარი პოზიციები უკავიათ: სიმინდს, კარტოფილსა და ბოსტნულს. ხოლო მრავალწლიანი კულტურების შემთხვევაში, ყურძენს. პანდემიამ მწარმოებლების ფინანსურ შემოსავლებზე იქონია უფრო მეტად გავლენა, ვიდრე წარმოების მოცულობაზე.

ამ ეტაპზე წარმოდგენილი კვლევის საფუძველზე შემუშავებულია შემდეგი რეკომენდაცი-ები:

- სოფლის მეურნეობის დარგში კვალიფიციური სპეციალისტების, აგრონომების, კონსულტანტების ჯგუფის შექმნა, მომზადება-გადამზადება, სისტემური, თანამედროვე საგანმანათლებლო პროგრამების, სასწავლო კურსების შემუშავების გზით;
- სოფლის მეურნეობის დარგის ტექნიკური მოდერნიზაციის უზრუნველყოფა;
- ნედლეულის მიმწოდებელი, შემნახველი, გადამამუშავებელი საწარმოების განვითარება, უწყვეტი მიწოდების ჯაჭვის და ლოგისტიკის გასაუმჯობესებლად;
- სამეოლიორაციო სისტემის შექმნა-გაუმჯობესება მოსავლიანობის ზრდის ხელშეწყობის მიზნით;
- მწარმოებლებისა და ექსპორტირებისათვის ფინანსებზე წვდომის გაზრდა, მათზე მორგებული კრედიტის პირობების შეთავაზებით ან სახელმწიფოს მხრიდან საგადასახადო შეღავათების უზრუნველყოფით.

ლიტერატურა:

1. კაკულია მ., კაპანაძე ნ. (2021), ანტიპანდემიური შეზღუდვების გავლენა ეკონომიკურ ზრდაზე: ბილული და უხილავი დანაკარგი, ჟურნალი ეკონომიკა და ბიზნესი, N2
2. კოლუაშვილი პ., არჩვაძე ი., (2020), საქართველოს სოფლის მეურნეობა თანამედროვე გამოწვევების წინაშე, ჟურნალი ეკონომიკა და ბიზნესი, N3
3. კოლუაშვილი პ., მამუკელაშვილი დ. (2021), საქართველოს რეგიონებში მეწარმეობის განვითარების ეკონომიკური მექანიზმი, ჟურნალი ეკონომიკა და ბიზნესი, N2
4. მექვაბიშვილი, ე. (2021). კორონომიკური კრიზისის გამოწვევები მსოფლიოსა და საქართველოსთვის, ჟურნალი ეკონომიკა და ბიზნესი, N1
5. ნაცვლიშვილი, ი. (2020). მდგრადი განვითარების და მდგრადი ბიზნეს მოდელის პერსპექტივები პოსტ-კოვიდურ ეპოქაში. გლობალიზაცია და ბიზნესი, #10, გვ. 227-232. <https://doi.org/10.35945/gb.2020.10.029>
6. შენგელია, თ. კირკიტაძე, ზ. (2020). მსოფლიოსა და საქართველოს პოსტ-კორონავირუსული ეკონომიკა, ჟურნალი ეკონომიკა და ბიზნესი, N4
7. Natsvlshvili, I. Kharashvili, E. Lazariashvili T. (2021). Impact of agro tourism on economic development of related sectors in the context of sustainable well-being (case of Georgia). International Journal of Markets and Business Systems Vol. 4, No. 2, pp 120-139
8. Papava, V. (2020). Features of the Economic Crisis Under the COVID-19 Pandemic and the Threat of the Zombie-ing of the Economy. Bulletin of the Georgian National Academy of Sciences, 14(3), 128-134. Retrieved from <https://pesquisa.bvsalud.org/global-literature-on-novel-coronavirus-2019-ncov/resource/pt/covidwho-829660>
9. <https://www.geostat.ge/ka> - საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის ოფიციალურ ვებ-გვერდზე არსებული სტატისტიკური მონაცემები:
 - ერთწლიანი კულტურების წარმოება
 - ერთწლიანი კულტურების საშუალო მოსავლიანობა
 - მრავალწლოვანი კულტურების წარმოება
 - მრავალწლოვანი კულტურების საშუალო მოსავლიანობა
 - სასოფლო მეურნეობების განაწილება მეურნეობის ორიენტირის და პროდუქციის წარმოების მიზნის მიხედვით

COVID-19 Pandemic and Agri-food Production

Nino Talikadze

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

PhD Student

SUMMARY

The COVID-19 pandemic has had a significant impact on economies around the world. The purpose of this article is to assess the impact of the COVID-19 pandemic on agri-food production and producers in Georgia, as well as to identify challenges in this field in pandemic conditions.

For this purpose, was processed information on the production of annual and perennial crops. Also, 77 agro-food product producers or exporters from different regions of Georgia were interviewed. The survey was conducted using electronic channels.

As a result, were identified the main challenges and production prospects typical for agro-food producers in Georgia during the pandemic. In particular, 53.3% of respondents said that the pandemic had not affected the volume of production of their product, the production volume have decreased for 23.4% of producers, while 9.1% of producers have restricted the export of the product to the international market.

Despite the Covid-19 pandemic, the current indicators of agri-food production are positive. Products of annual production crops and perennial production crops are characterized by an increasing trend of development.